

Laidunnuskäytäntöjen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen

Maija Mussaari

suojelubiologi

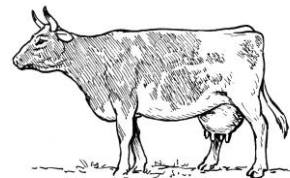
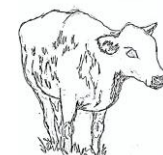
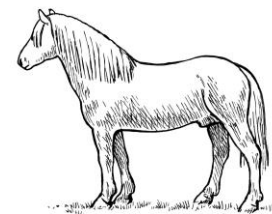
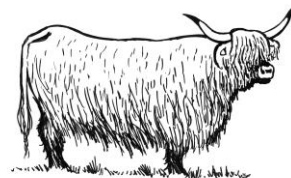
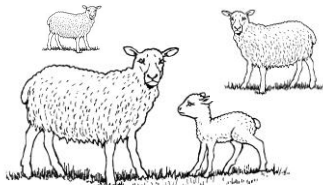
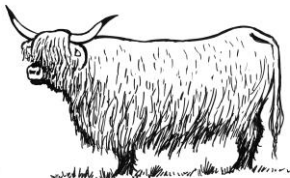
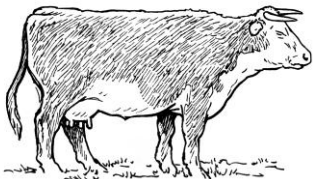
Metsähallitus / Perinnemaisemayhdistys ry

8.9.2021

piirroskuvat: Jari Kostet

Maisemakuvat: tupu vuorinen

Valokuvat: maija mussaari

Laidunnuskäytännöt (perinnemaisemat, luonnonlaitumet)

- Laiduneläinlaji
- Jatkuva laidunnus
- Rotaatiolaidunnus
- Ajoittainen laidunnus/kiertolaidunnus
- Laidunnuksen intensiteetti
 - Ylilaidunnus
 - Alilaidunnus
- Käytännön realiteetit
- Kustannustehokkuus

Mistä perinnemaiseman monimuotoisuus koostuu?

- Varsinaiset perinnemaisemalajit
 - Peruslajit
 - Puustosilla puoliavoimessa viihtyvät metsälajit
 - Perinnemaiseman vaateliaat lajit
 - Herkkikset
 - Kyltymättömät
- Muiden elinympäristöjen pakolaiset
- Umpeenkasvukehityksen tai huonon hoidon tuomat
- Mesikasveilla ruokaileva lajisto
- Satunnaisia lajeja ihan mistä tahansa ympäristöstä joka esiintyy kohteella

Perinnemaisema on monimuotoisimmillaan usein käytön päättymisen jälkeen

- Miksi?
- Siirtymäaika, kohde on muuttumassa perinnemaisemasta muiksi luontotyypeiksi, yleensä metsäksi
- Siirtymäaikana kohteella on molempien luontotyyppien lajeja
- Usein viimeinen perinnemaisemaläntti on pieni osa siellä aikaisemmin vallinnutta kokonaisuutta ja sen lajistokoostumus on siksi jollain tavalla hoidon kannalta hankala
- Umpeenkasvukehityksen tuomat lajit taantuvat kohteella hoidon edetessä → hoidon tarkoitus
- Samalla kokonaismonimuotoisuus usein kärsii, vaikka kohteelle ilmaantuisikin uusia vaateliaita perinnemaiseman lajeja
- Pitääkö kokonaismonimuotoisuuden huippuun pyrkiä?
 - Ei
 - Tyypilliset ja vaateliaat lajit
 - Ympäröivä maisema vaikuttaa

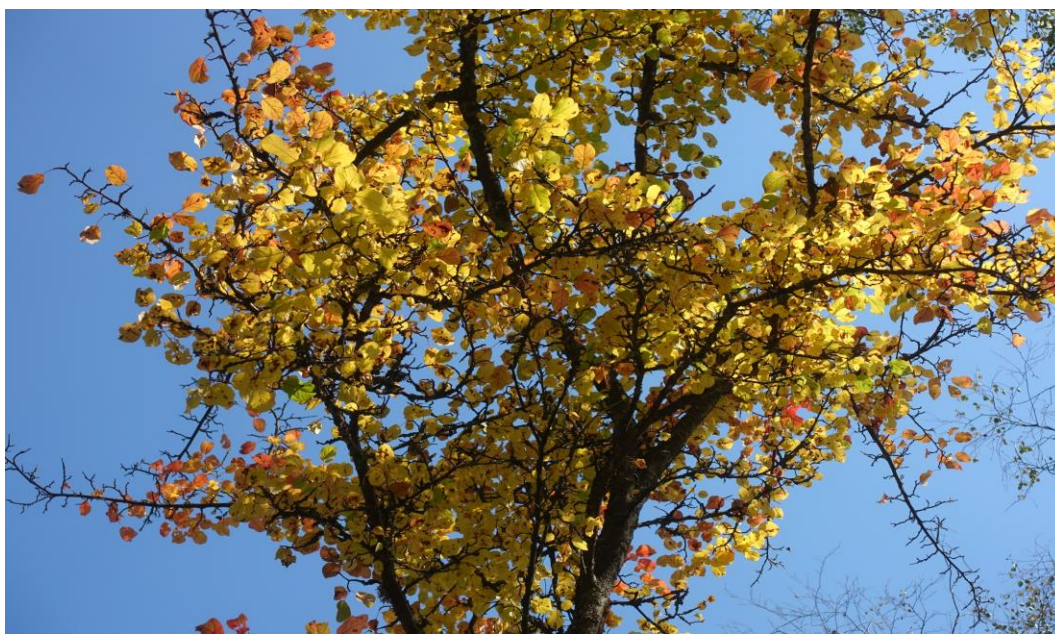
Perinnemaiseman vaateliaat lajit

Ovat riippuvaisia

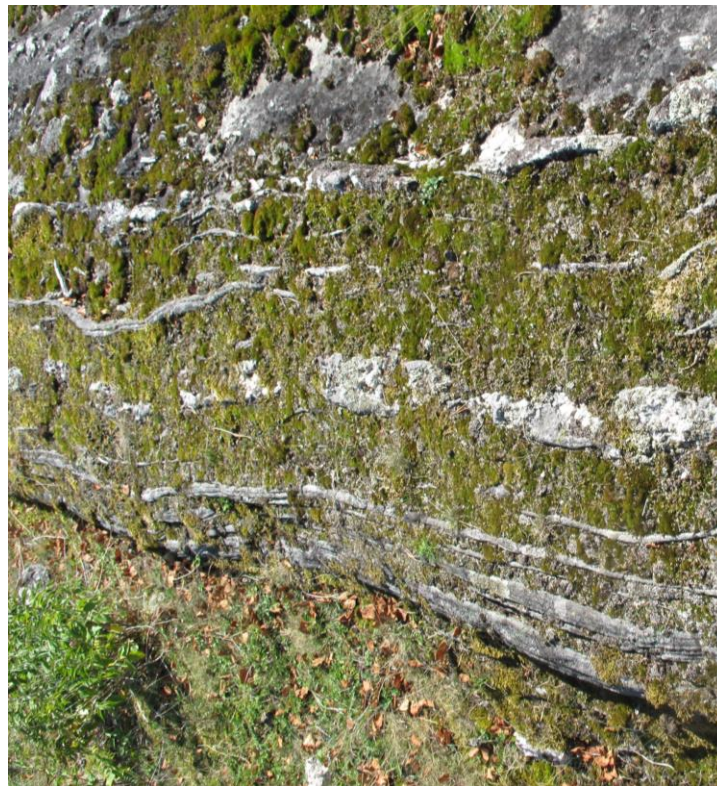
- Vähäravinteisuudesta
- Matalakasvuisuudesta
- Avoimuudesta
- Puoliavoimuudesta
- Kasvittomuudesta
- Lannasta
- Vaateliaista toisista lajeista
- Mesikasveista
- Useasta edellisestä

Reagoivat laidunnukseen eri tavoin

- Eliöryhmä
- Mikroilmasto
- Resurssit
- Erikoistumisen taso
 - Resurssin harvinaisuus kohteella: paljas hiekka, paljas multa, yksi kasvilaji, yksi harvinainen kasvilaji, kaksi erilaista elinympäristöä elinkierron eri vaiheissa jne
 - sukupuuttovelka
- Ekologisen tiedon taso
 - Historia
- Varovaisuusperiaate

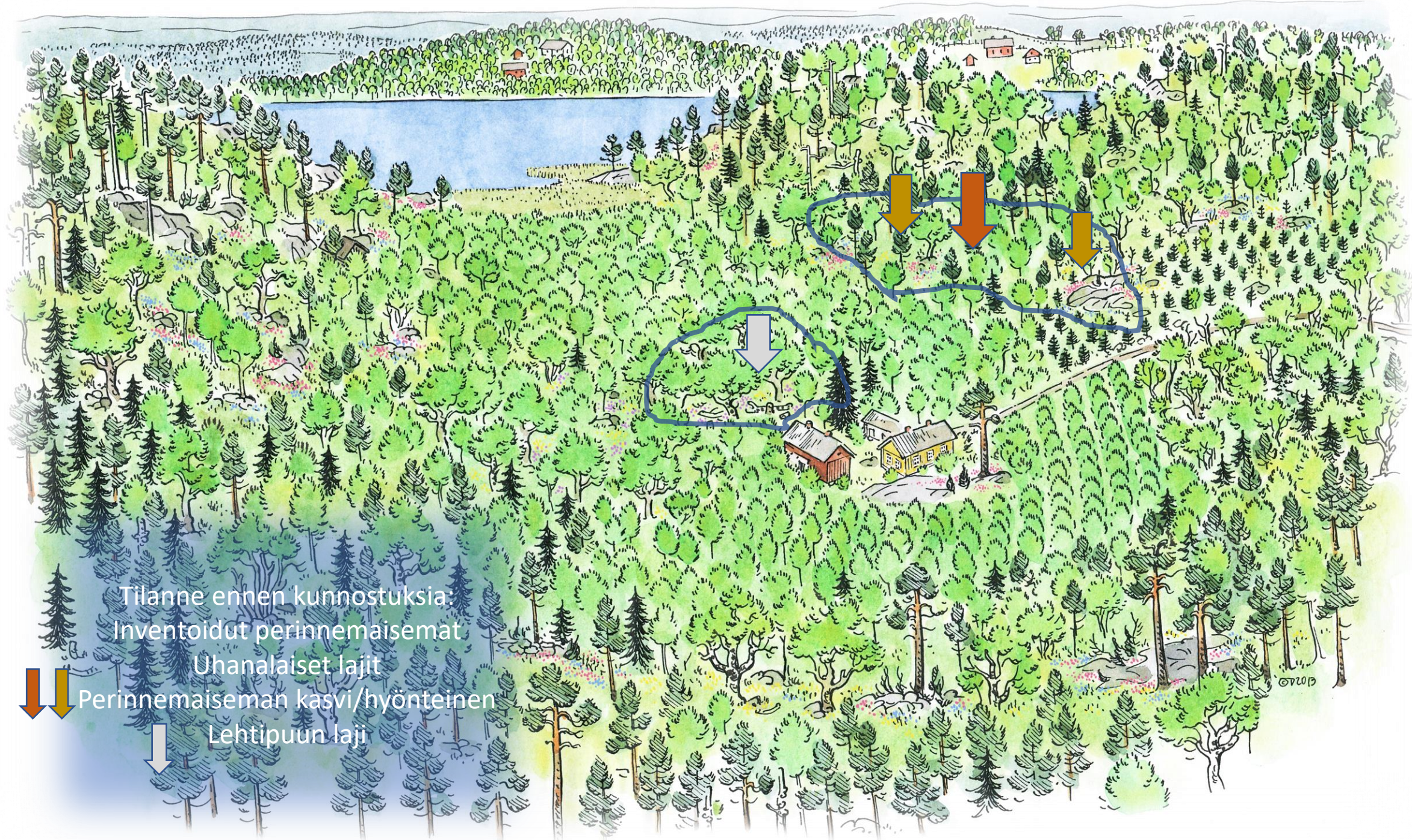
Kuva: Pia Vainio

Kuva: Pia Vainio

Maiseman historia

sukupuuttovelka

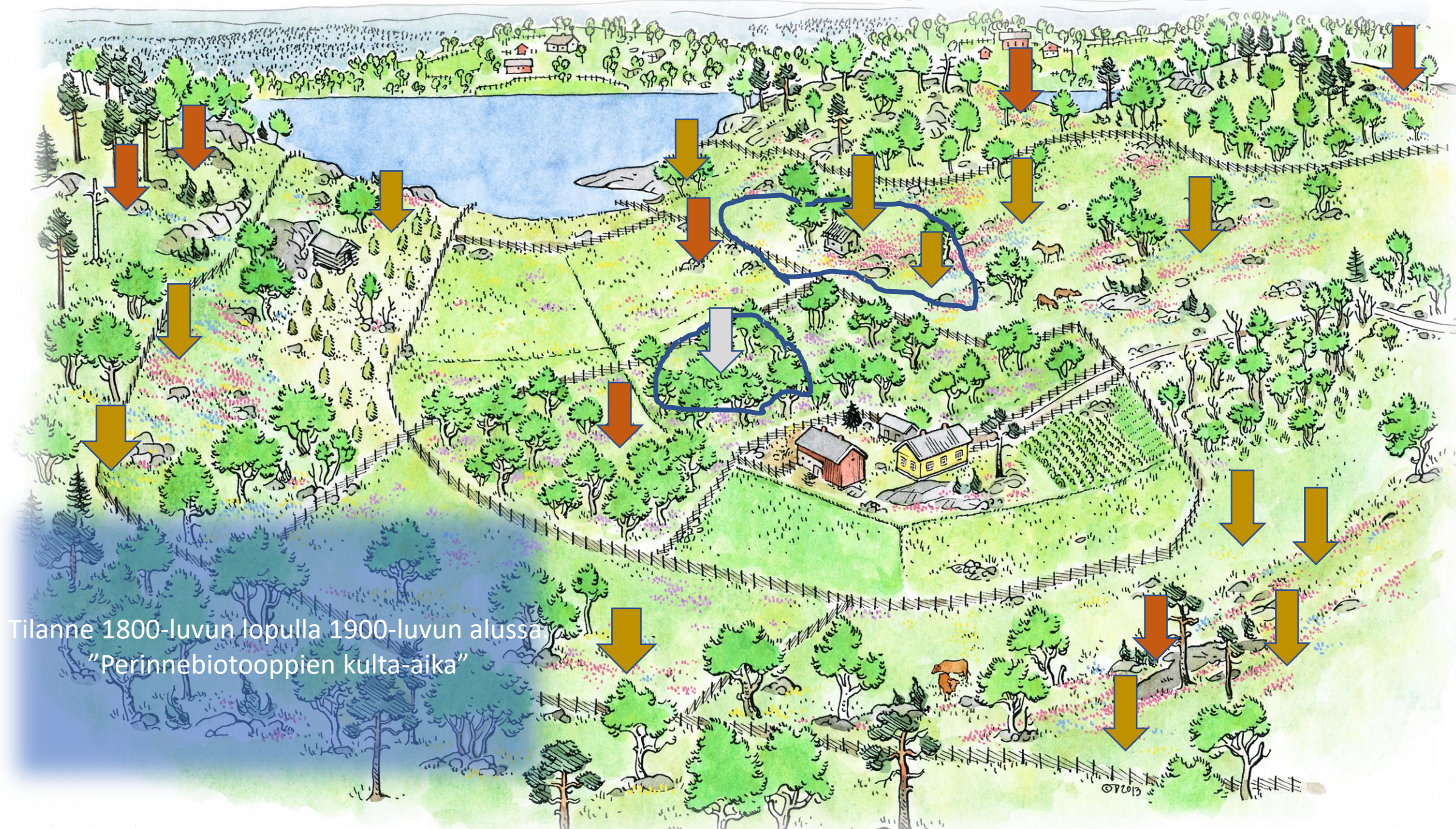
Tilanne ennen kunnostuksia:

Inventoidut perinnemaisemat

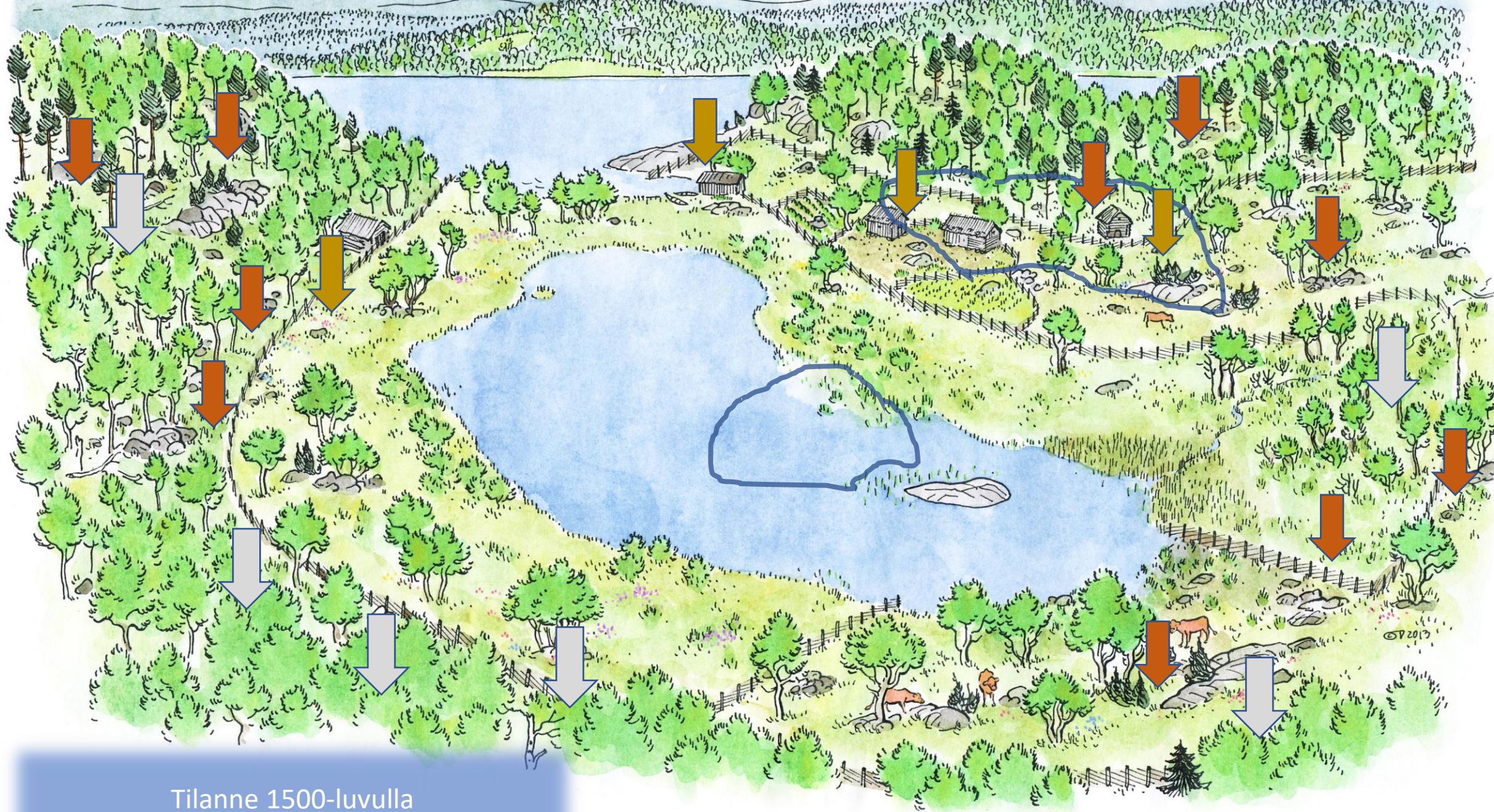
Uhanalaiset lajit

Perinnemaiseman kasvi/hyönteinen

Lehtipuun laji

Tilanne 1800-luvun lopulla 1900-luvun alussa.
"Perinnebiotooppien kulta-aika"

Tilanne 1500-luvulla

Hoitotavat ja hoitointensiteetti käytännössä

Laiduntavan valintaan vaikuttavat tekijät

Lajistotiedon taso

Kohteen monimuotoisuus

Luontotyyppi/luontotyytit

Kunnostusvaihe

Kohteen koko

Ympäröivä maisema

peltoaukean keskellä

taajaman reunalla

metsän keskellä

Perinnemaiseman keskellä

saarella

Yleispätevää

- Matalakasvuinen keto on eniten uhanalaisia lajeja ylläpitävä perinnebiotooppityyppi ja erityisen harvinainen
- Vaihteleva laidunpaine (vaihteleva rakenne) kohteen sisällä on parempi kuin tasainen
- Aikainen laidunkauden aloitus on luontotyyppin kannalta parempi kuin myöhäinen
- Vahvempi laidunnus on parempi kuin heikko
- Ylilaidunnusta ei saisi tapahtua perättäisinä vuosina, eikä koko pinta-alalla
- Lohkottaminen on tehtävä aina, kun siihen on mahdollisuuksia
- Monta eläinlajia on aina positiivista
- Mesikasvijatkumo on tärkeää monelle
- Aikainen laidunnus on merkittävä kunnostuskeino raivatulla kohteella
- Aikaisesta laidunnuksesta kärsivät monet
 - Linnut
 - Alkukesän perhoset/hyönteiset
 - Alkukesän maittavat kasvit
 - Alkukesän herkkikset
- Lisää selventää jaottelu kunnostettaviin ja hyväkuntoisiin.....

KUNNOSTUSKOHDE/lohko- jatkuva ja vahva laidunnus

- Vahva ja jatkuva laidunnus on kustannustehokas kunnostuskeino etenkin raivausten jälkeen
- Hyväkuntoiset osat on lohkottava tai aidattava erilleen kunnostettavasta osasta
- Lohkottamalla eläimiä voidaan ohjata syömään rehottavinta aluetta, joka ei ehkä ole aivan niin maittava kuin matalakasvuinen
- Näillä ehdoilla ylilaidunnus ei ole ongelma

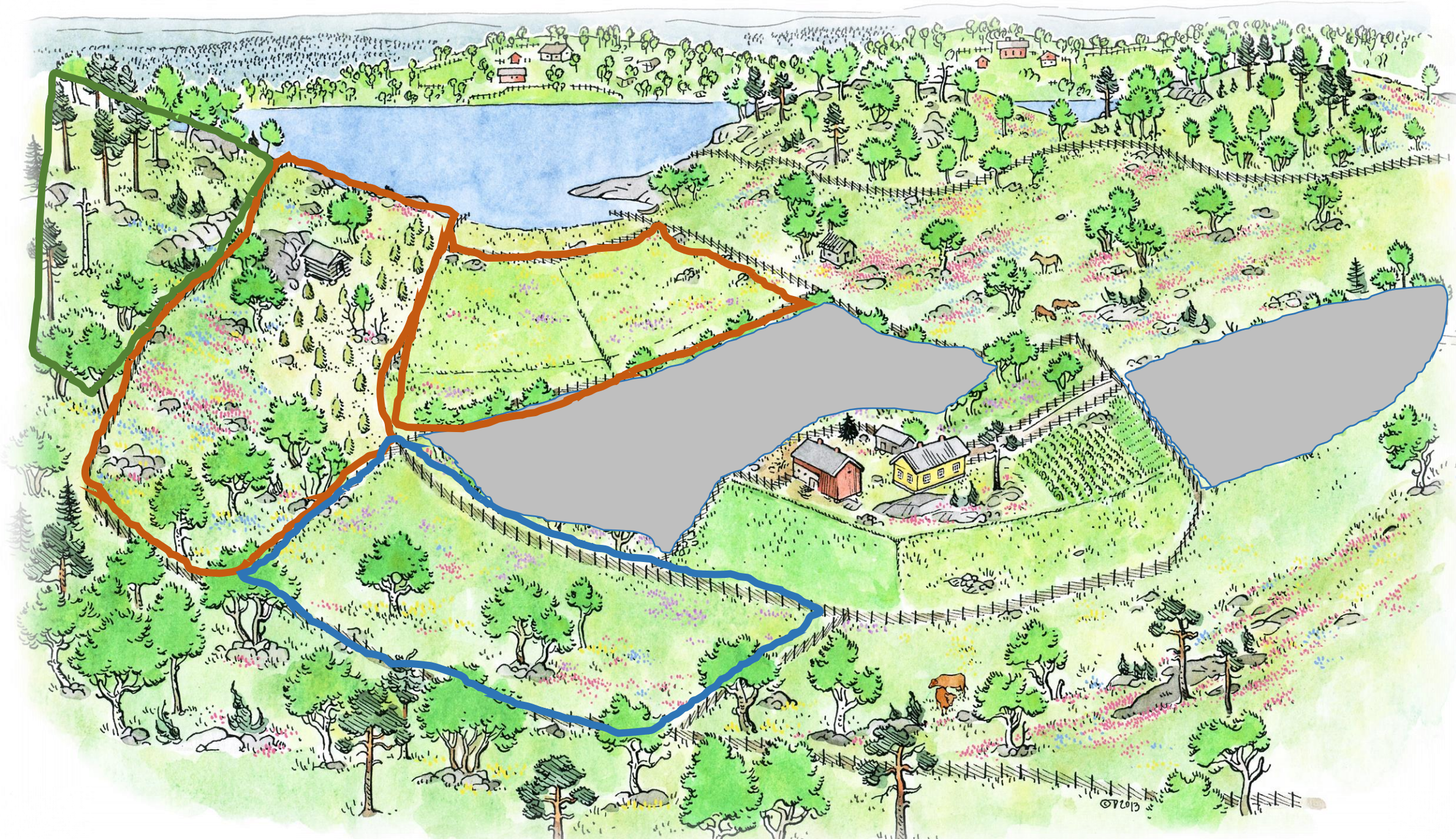
HYVÄKUNTOINEN KOHDE/lohko- ajoittainen vahva laidunnus

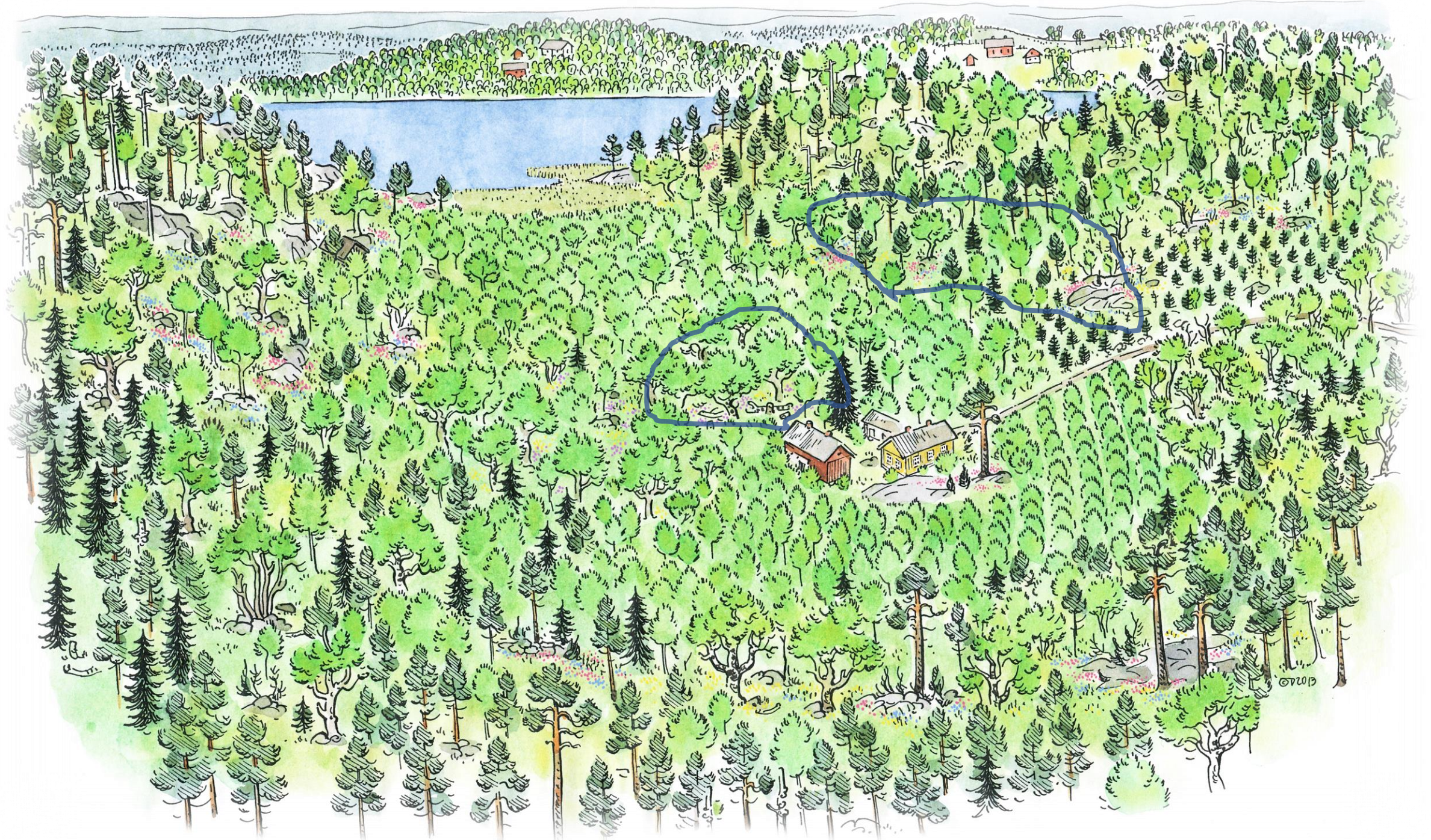
- Ajoittainen, osan vuodesta kestävä laidunnus on hyvä hoitotapa
- Jopa vuorovuotinen laidunnus kuivilla kohteilla on suositeltavaa
- Aina parempi lohkotettuna kuin yhtenä alueena
- Kevyt lohkoittainen ja ajoittainen ylilaidunnus on usein silloin tällöin hyvä, mutta useammin toteutettuna lajistoa vahvasti taannuttava.

Alilaidunnuksesta ei hyödy monikaan*

*kuolleesta kasvimassasta hyötyvät monet uhanalaisetkin hyönteiset mm pölyttäjät, mutta tässä tarkoitan alilaidunnusta laiduntapana, en osana laidunta. Laiduntapana alilaidunnuksen hyöty näillekin lopulta kääntyy päinvastaiseksi, sillä mesikasvit vähenevät ja niitty yksipuolistuu. Hyönteiden tarvitsema kasvimassa on "tuotettava" muin keinoin, eli lohkottamalla tai suojaamalla, ei alilaiduntamalla.

Kohteen koko ja
ympäröivä maisema

Tiedon taso

Hyvä

- Tarkkakin hoitotoimien räätälöinti on mahdollista käytännön realiteettien puitteissa
- Uhanalaisten lajien huomioiminen jopa lajikohtaisesti
 - Resurssikasvit
 - Laidunnuksen ajoittaminen
 - Laiduneläimen valinta
 - Mahdollisten suoja-aidattavien alueiden sijoittaminen
 - Ympäröivän maiseman vaikutus
 - Arkipäivää suojelualueilla
 - Muista että et tiedä kaikkea
- CR-VU lajeilla usein välttämätöntä, kasvattaa lajien säilymistodennäköisyyttä huomattavasti

Huono tai keskinkertainen

- Paras hoitotapa riippuu
 - Kohteen koosta ja maisemasta sen ympärillä
 - Luontotyyppistä
 - Tunnetusta lajistosta ja sen perusteella tehtävistä johtopäätöksistä alueen lajiston suhteen
 - Kohteen kunnosta
 - Käytännön realiteeteista
 - Yleispätevät ohjeet käyttöön

Laiduntapaa tärkeämpää on aitaaminen lohkoihin

- Aina kun pystytyään
- Suuret kokonaisuudet
- Erityisen tärkeää
lammaslaitumilla
- Laidunnus osana rotaatiota siten
että perinnemaiseman kasvit
ehtivät siementää

Muita mahdollisuuksia
laidunpaineen säätelyyn?

Kiitos!